

Til Klimautvalget 2050

Hørings svar til Klimautvalget 2050

Forum for utvikling og miljø (ForUM), takker for muligheten til å sende inn ForUMs politiske innspill til Klimautvalget 2050.

ForUM er en nettverksorganisasjon for nærmere 60 norske organisasjoner som er engasjert i klima, miljø, utvikling, fred og menneskerettigheter. Vår visjon er en demokratisk og fredelig verden, basert på rettferdig fordeling, solidaritet og menneskerettigheter i tråd med bærekraftsmålene.

1. AMBISJON

B. Hvilke grep må gjøres nå, for å sikre at vi blir et lavutslippssamfunn i 2050? For eksempel: Hvilke nye virkemidler og beslutningsverktøy må vi ta i bruk for å endre beslutningene som tas i dag?

Det har ikke manglet ambisiøse politiske klimamål, tiltaksutredninger og rapporter de siste 30 årene. Likevel er norske klimagassutslipp kun redusert med noen få prosent siden 1990.

Årsaken til svak måloppnåelse må derfor ligge et annet sted enn i beslutningsverktøyene. Vi tror at svak folkelig oppslutning og effektiv lobbyvirksomhet fra sterke interessegrupper som olje/gassnæringen, har bidratt til at politikere og skiftende regjeringer har vegret seg for å innføre nødvendige virkemidler og tiltak.

Klimautvalgets rapport må derfor presisere at en innføring av nødvendige virkemidler vil trenge en befolkning og politikere som forstår nødvendigheten av en omstilling og at dette settes overordnet alle andre mål. Rapporten må derfor inneholde anbefalinger om opplæring og formidling i et større omfang enn tidligere.

Fortsatt er det en oppfatning i deler av befolkningen og politikere at Norge er verdensmester i klimatiltak og klimabistand. Dette svekker oppslutningen rundt klimatiltak. Klimautvalgets rapport må korrigere denne misoppfatningen og formidle at Norge har redusert mindre og har større utslipp per person enn mange andre land. Det må gjøres allment kjent at Norge har tjent seg rikt på petroleumsvirksomhet som i 50 år har økt CO₂-innholdet i atmosfæren mange ganger vår befolkningsstørrelse, med store skadevirkninger, også i fattige land. Norges klimabistand utgjør derimot mindre enn 1 promille av statens inntekter fra olje/gass.

C. Hvilke sektorer skal fortsatt tillates å ha utslipp i 2050, og hvordan skal vi prioritere mellom disse?

Norge er i dag 36 prosent selvforsynt gjennom egen matproduksjon. Dette gjør oss sårbare og svekker matsikkerheten. Norsk matproduksjon må derfor styrkes vesentlig.

Rapporten må omfatte en vurdering av ulike alternativer for klimavennlig og arealvennlig matproduksjon. Dette gjelder forbruksendringer og utslipp fra importerte matvarer så vel som utslipp og fotavtrykk fra importert kraftfôr og fôrvarer i eksportlandene. Det må også vurderes hvordan utslipp kan reduseres vesentlig ved en dreining bort fra animalske produkter til plantebasert og ved å optimalisere produksjonen.

D. Hvordan kan vi sikre at oppnåelse av langsiktige klimamål blir prioritert også når beslutningstakere står overfor akutte kriser?

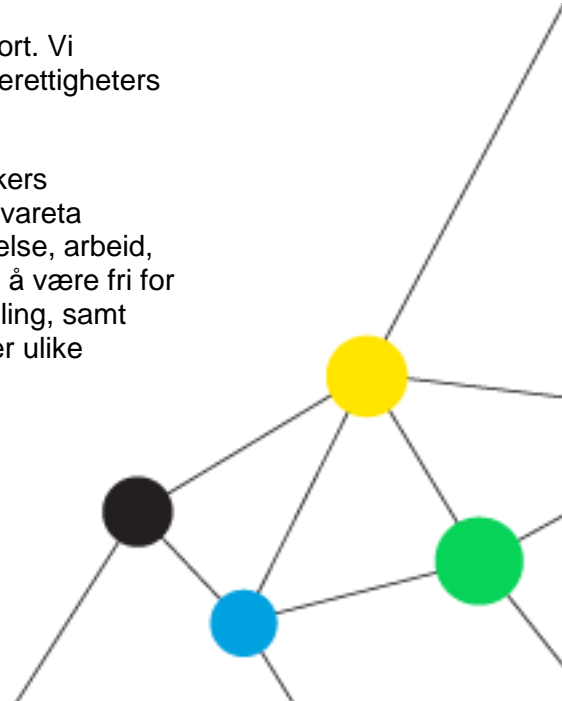
Staten må spille en vesentlig rolle i likhet med tiltakene under COVID-19 og dagens situasjon med energiknapphet og høye priser. Dette må skje både gjennom påbud/forbud, skattlegging og kompensasjonsordninger. Forskning og utdanning må tilpasses klimamålene. Staten bør styrke det økonomiske grunnlaget gjennom f.eks. skattlegging av «superprofitt» i energisektoren. Midlene bør settes i et klimafond, omstillingsfond eller lignende.

2. OMSTILLING

A. Hvordan bør målene for norsk klimapolitikk utformes for 2050 og for mellomliggende år – både på overordnet nivå og delmål, for eksempel for enkeltsektorer – for å sikre både helhetlig omstilling og troverdighet i gjennomføring av politikken?

ForUM savner et menneskerettslig perspektiv i Klimautvalgets rapport. Vi anbefaler at Klimautvalget legger til Norges Institusjon for Menneskerettigheters (NIM) [rapport](#) som en del av saksgrunnlaget for utvalgets arbeid.

Vi konstaterer at klimaendringene allerede krenker mange menneskers grunnleggende rettigheter, og fremover truer selve muligheten til å ivareta menneskerettighetene. Det handler om retten til vann, mat, bolig, helse, arbeid, utvikling, et sunt miljø, kultur, selvbestemmelse, og i siste instans til å være fri for diskriminering og grusom, umenneskelig og nedverdiggende behandling, samt retten til liv. Klimaendringene berører befolkningen ulikt og forsterker ulike

maktforhold basert på økonomi, sosial gruppe og kjønn, og de øker sårbarheten til utsatte grupper som flyktninger, funksjonshemmede og urfolk.

Det menneskerettslige perspektivet må være en del av analysen og følgelig også en vesentlig faktor når klimapolitikken utformes frem mot 2050. I utformingen av klimapolitikken – både for å avverge en oppvarming over 1,5 grader og for å tilpasse samfunnet til klimaendringer – må menneskerettighetene ivaretas.

ForUM mener det er i strid med menneskerettighetene å unnlate å ta ambisiøse skritt for å håndtere klimaendringene. Fossil energi er uforenelig med beskyttelse av menneskerettighetene. Det påhviler Norge som en rik oljenasjon å gå foran i fossil utfasing både hjemme og ute.

Det må derfor være et mål at Norge halverer utslipp av klimagasser *før* 2030 og når nullutslipp i 2030 eller så raskt som mulig etter det, det vil si godt *før* 2050. Subsidier av fossil energi må stanses umiddelbart. Det må også innføres forbud mot investeringer i ny fossil letevirsomhet og stans i finansiering av fossil energiutvikling i andre land.

Politiske myndigheter må innføre reguleringer som sikrer at næringslivet kutter utslipp iht. Paris-målene. Den nye åpenhetsloven skal sikre at norske selskaper gjør sin del for at menneskerettighetene respekteres. Siden klimagassutslipp påvirker muligheten til å ivareta menneskerettighetene, må loven innebære et krav om at selskaper utfører aktsomhetsvurderinger på klimaområdet.

- I alle sektorer må det innføres krav om konsekvensutredning av klimateffekten av all virksomhet. All omstilling må skje i konsultasjon med berørte parter og grupper, og berørte må ha tilgang til erstatning av tap og skade.

C. På hvilke måter kan klimapolitikken understøtte andre samfunns mål, og hvordan bør politikken organiseres for å sikre at andre mål støtter opp under omstillingen til et lavutslippssamfunn?

ForUM mener at Norge må forplikte seg til utfasing av produksjon og forbruk av olje og gass, på en slik måte at fossil-utfasingen og opptrappingen av fornybar energiproduksjon ikke kommer i konflikt med menneskerettigheter som retten til eiendom, arbeid eller kulturutøvelse. Investeringer i fornybare og energisparende løsninger må økes. Venter vi for lenge, vil andre, og enda mer grunnleggende menneskerettigheter, som retten til et hjem, helse og liv være truet. Avverging av oppvarming til mer enn 1,5 grader er nødvendig for å unngå at klimaendringene i seg selv tar liv, ødelegger hjem og helse. Det vil også avverge mer omfattende

menneskerettslige inngrep i fremtiden som kan bli nødvendig fordi fortsatt oppvarming vil få svært dramatiske konsekvenser.

Klimatiltak må ta særskilt hensyn til urfolk og sårbare gruppers rettigheter. ForUM anerkjenner at en rask omstilling fra fossilt til fornybart er mer politisk krevende enn noen tidligere snuoperasjon. Det grønne skiftet må likevel ikke bidra til å forsterke ulikhet og diskriminering.

E. Hvilke eksempler finnes på endringer vi kan gjøre som vil være fornuftige uavhengig av hvordan verden rundt oss utvikler seg?

Flere overdimensjonerte prosjekter i samferdselssektoren må stanses. Det foregår nå en ny gjennomgang av behovet for, og nytten av økt transportkapasitet, hastighet, effekten på klima og natur, og utredning av alternative løsninger for å dekke transportbehovet.

Slike utredninger må omfatte en kritisk vurdering av transportbehovet ved ulike utviklingsbaner av samfunnet. Nedskalering av veiprojekter kan spare både store økonomiske ressurser, natur/landskap og gi lavere utslipp av klimagasser og forurensning samt energibruk. El-ferger vil være en mer fleksibel løsning enn investeringstunge broer og tunneller med tanke på endringer i transportbehov, transportmåter og regional fordeling.

En TWh spart energi er bedre enn 1 TWh produsert (fornybar) energi. Klimagevinsten ved å spare er større og virkningene på naturmangfold og ressursbruk mye mindre. Potensialet av, og fordelene ved energieffektivisering er sterk underestimert, ikke minst i Norge. IEA+ IPCC understreker at omfattende energieffektivisering er nødvendig for å begrense behovet for mer energi og dermed unngå kontroversielle, kostbare og natur- og klimaødeleggende energiformer og -prosjekter.

Energieffektivisering bør omfatte ikke bare tekniske tiltak som isolasjon, varmepumper og bedre hvitevarer osv. men også måten å organisere samfunnet på. Effektiviseringen må bidra til å dekke folks behov med mindre ressurser. F.eks. vil 2/3 felts veier med 90 km istedenfor firefeltsmotorveier med 110 km ha et mye lavere energiforbruk både til anlegg, vedlikehold og drift samt bruk. Dette gjelder ikke minst når en tar med trafikkveksten som kommer i kjølvannet av utbyggingen. En mer kompakt by- og tettstedsutvikling er vesentlig for å redusere energibehovet. Her må man imidlertid passe på at det ikke bygges så kompakt at folk må reise bort for å dekke behov for rekreasjon etc. Mindre boligstørrelse, utnyttelse av overskuddsvarme fra industri og andre store bygg til oppvarming av badeanlegg, boliger og varmtvann, er også vesentlige tiltak. For å få dette til

trenger en insentiver, ikke bare til tekniske løsninger, men også til planlegging og gjennomføring av organisatoriske tiltak.

Redusert tap og spill av mat er et annet eksempel som sparer penger, naturressurser og kutter klimagassutslipp, forurensning og naturinngrep, både i jordbruket og oppstrøms og nedstrøms. For redusert tap og spill av mat er det viktig å få på plass en matkastelov.

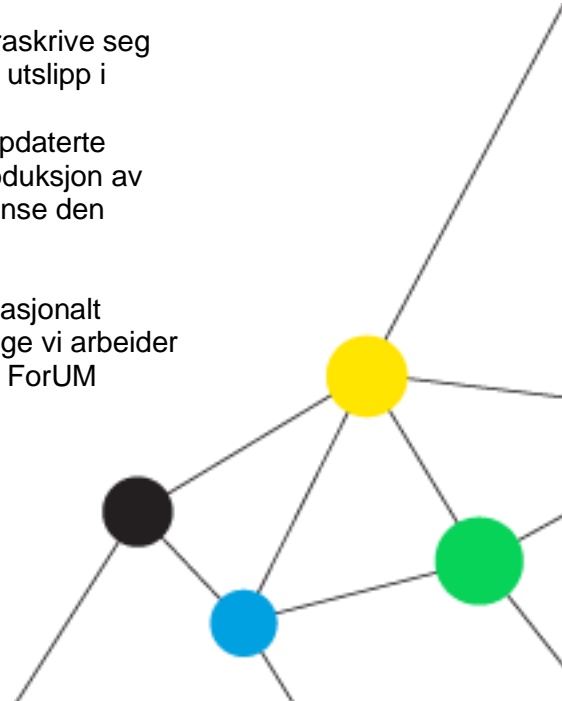
3. FOTAVTRYKK

B. Hvilken tilnærming bør Norge ha til utslippene fra forbrenning av petroleumsressurser fra norsk sokkel, når forbrenningen skjer i andre land? Bør det settes et eget norsk mål knyttet til klimaeffekten av norsk eksport, for de eksporterte petroleumsressursene fra norsk sokkel spesielt eller eksporten generelt?

Det er behov for en klarlegging av størrelsen, kildene og utviklingen av Scope 3-utslippene, samt å sette tydelige reduksjonsmål. Det bør settes et eget mål knyttet til klimaeffekten av norsk eksport av petroleum spesielt. Norge er en stor energieksporthør og bør bidra til å redusere utslippene ved overgang til ikke-fossile energikilder også hos sine kunder. Dette kan skje gjennom å tilby andre energivarer (f.eks. elektrisitet, hydrogen eller ammoniakk) og eventuelt bistand til ta disse i bruk. For å få til dette så må energiprodusentene (les olje- og gasselskapene) produsere og selge mer fornybar og mindre fossil energi. Staten kan spille en stor rolle her, spesielt i Equinor der staten fortsatt har en aksjemajoritet. Utforming av rammebetingelsene for all olje/gassvirksomhet er viktige virkemidler. Aksjonærene må komme med forslag om endring. Spesielt har aksjonæraktivistorganisasjonen "Follow This" vært aktiv med klimaresolusjoner og forslag og fått olje/gasselskapene på gli i retning av å ta ansvar også for utslippene ved bruk av olje/gass.

Høyesterett har i klimadommen i 2020 slått fast at Norge ikke kan fraskrive seg ansvaret for konsekvensene av eksportert olje og gass som fører til utslipp i andre land. Klimaeffekten av eksporterte klimagassutslipp fra petroleumsressursene på norsk sokkel må følgelig regnes med. Oppdaterte vitenskapelige kilder tilsier at det ikke er rom for å godkjenne ny produksjon av olje og gass innenfor det gjenværende karbonbudsjettet for å begrense den globale oppvarmingen til 1,5 grader.

Norge holder en høy menneskerettslig og klimabevisst profil i internasjonalt samarbeid. Men Norge mangler troverdighet i klimaspørsmål så lenge vi arbeider for nye lete- og konsesjonsrunder for olje- og gass på norsk sokkel. ForUM

understreker at det påhviler rike, utviklede stater – som Norge – et ansvar om å handle raskere og bidra tyngre for å finansiere tap og skade etter klimaendringene i de mest berørte statene, og for å sikre et rettferdig grønt skifte.

D. Hva slags politikk er aktuell for å bidra til å redusere utslipp som skjer andre steder, men som er knyttet til Norge gjennom for eksempel forbruk eller eksport?

Det må satses på redusert forbruk, spesielt av klima- og naturskadelige produkter som soya og palmeolje til dyrefôr, drivstoff og klær. Dersom dette er vanskelig som f.eks. for råstoff til batterier kan en bidra til forbedring av utvinningen. For vår eksport av olje/gass kan Norge "hjelp" kundene sine til å redusere utslippene ved overgang til ikke-fossile energikilder. Hjelpen kan være tilbud av andre energivarer (elektrisitet mm) og eventuelt investeringsbistand til ta disse i bruk. Se også vårt svar på 3.2.

Norges indirekte bidrag til klimautslipp gjennom endringer i arealbruk (såkalt ILUC: Indirect Land Use Change), må regnes med. Det typiske eksemplet på dette er hvis norsk forbruk fører til avskoging i andre land, f.eks. gjennom bruk av palmeolje eller soya. Når Oljefondet skal ha klimanøytrale investeringer i 2050, så bør denne typen indirekte klimaeffekter tas med.

E. Har vi nok kunnskap om klimaeffekten av norsk import og eksport til å kunne utarbeide og følge opp relevant politikk for disse utslippene?

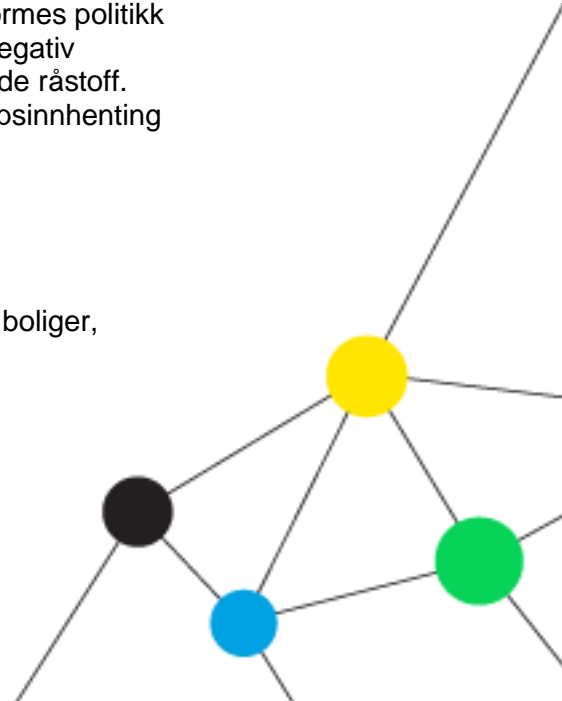
Det er lett å beregne utslippene av eksportert olje/gass. Vi har derfor nok kunnskap om klimaeffekten av norsk eksport til å starte med utforming og gjennomføring av en relevant politikk.

For en rekke importprodukter som soya og palmeolje, vet vi at belastningen på klima og natur i bl.a. Brasil og Indonesia, er stor. Derfor bør det utformes politikk for redusert import. Også importert miljøsertifisert råstoff vil ha en negativ virkning siden det er med på å drive opp etterspørselen etter lignende råstoff. Videre målretting og finjustering kan skje i takt med videre kunnskapsinnhenting

4. NATUR

A. Hvordan brukes arealene i Norge i et lavutslippssamfunn?

I et lavutslippssamfunn skjer nedbygging av arealer til infrastruktur, boliger, fritidshus og næringsarealer osv. i vesentlig mindre omfang enn

befolkningsveksten. Nedgang i vekst av areal - og ressurskrevende aktiviteter og mer effektivt bruk av arealer som allerede er bygget ut gjør dette mulig. Valg, nedbygging og bruk av nye arealer skjer slik at klimaeffekt og tap av naturmangfold, inkludert effekten av fragmentering blir minst mulig. Klarlagt gjennom en konsekvensvurdering utført av en nøytral part. Alternativer er også utredet.

Utbyggeren betaler for karbontap og naturforringelse, eventuelt supplert med restaurering av andre arealer. Størrelsen på betaling og eventuell restaurering fastsettes av en uavhengig og kompetent instans.

For karbontap foreligger allerede en mulighet for prissetting ved å bruke kvotepris på CO₂, eller marginalkostnad for utslippsreduksjon. For naturforringelse og -tap må det settes i gang et arbeid for bedre, og omforent økonomisk verdsetting. Risikoen for at ødeleggelse av natur aksepteres bare man legger nok penger på bordet må ivaretas.

Skog- og jordbruksareal drives med overordnet vektlegging av klima- og naturhensyn og i samsvar med bærekraftsmålene, basert på solid kunnskap. Området med vernet skog er økt kraftig, spesielt produktiv skog i lavlandet.

B. Hvordan kan vi sikre en bedre samlet oversikt over naturkvaliteter og biologisk mangfold på land til havs?

Utvidelse av støtte til kartlegging av naturtyper og økosystemtilstand, gjennomført av en kompetent og nøytral instans. Altså det motsatte av kuttet som ligger i forslag til statsbudsjett 2023. Mens nedbygging gjennom veier, hytter mm bare fortsetter

Mens karbonlageret i norsk natur på land kunne anslås til 7 milliarder tonn C har dette vært vanskelig til havs. Omfang, tilstand og karbonlager i tang og tareskoger og ålegrasenger langs norskekysten er lite avklart. Dermed kan vi heller ikke forvalte de på en god måte. I en artikkel i Nature av mars 2021 anslås at bunntråling ødelegger store områder på havbunnen og frigjør årlig rundt 1 milliard tonn CO₂ (mellom 0,6 og 1,5 milliard tonn). Altså store karbon og naturtap og skader på økosystemer. Bildet var det samme i norske havområder.

C. Er arealnøytralitet / naturnøytralitet et nyttig mål for styringen av arealpolitikken i overgangen til et lavutslippssamfunn? Hvordan bør det i så fall fungere i praksis, og på hvilket styringsnivå (kommune, fylke, nasjonalt) bør målet ligge?

Arealnøytralitet og naturnøytralitet kan være bra, men også skape en falsk illusjon. Naturverdier og økosystemer som går tap ved arealbruk- og arealbruksendringer kan ikke bringes tilbake ved restaurering et annet sted. En vei gjennom et naturområde fører ikke bare til tap av arealet under og en sone langs veien, men i et langt større område sammen med en fragmentering av naturen. Restaurering kan ikke avbøte dette, og kan lett bli misbrukt. Styringsnivået bør ligge på fylkesnivå med kontroll på nasjonalt (Statsforvalteren).

D. Trengs det en tydeligere formulert statlig arealpolitikk for å gi rammer for beslutningstagere på lokalt nivå, slik at beslutningene i arealpolitikken tar hensyn til de samlede konsekvensene for klima og natur på nasjonalt og globalt nivå?

Ja, det trenges en så klar formulert arealpolitikk, at den ikke kan misforstås eller brukes feil. Myndighet for arealplanpolitikken må føres tilbake til Klima- og miljødepartementet og innsigelser fra Statsforvalteren må få tilbake den betydningen hen hadde før overføring til Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

E. Arealpolitikken til havs hviler på systemet for forvaltningsplaner i tillegg til relevant sektorlovgivning. Er dette systemet tilstrekkelig for å ivareta samordning og prioritering mellom ulike interesser og hensyn i omstillingen til et lavutslippssamfunn, og i et lavutslippssamfunn?

Dagens system har ført til betydelige forbedringer, men er ikke tilstrekkelig i et lavutslippssamfunn. I en artikkel i Nature av mars 2021 antydes f.eks. at bunntåling ødelegger store områder på havbunnen og frigjør årlig rundt 1 milliard tonn CO₂ (mellom 0,6 og 1,5 milliard tonn). Karbontapet fra bunntåling i norske havområder anslås til 26 millioner tonn CO₂. Altså store karbon og naturtap og skader på økosystemer. Altfor store for et lavutslippssamfunn.

5. RETTFERDIGHET

A. Hvordan styrker vi best aksept for klimapolitikk og omstillingsevne og -vilje i samfunnet?

Klimaendringene krenker mange menneskers rett til liv og helse, og truer muligheten til å ivareta menneskerettighetene. Informasjon og opplysningsarbeid omkring sammenhengen mellom klimakrisen og menneskerettigheter er essensielt for å øke bevisstheten omkring faren for alvorlige

menneskerettighetsbrudd. Dette kan bidra til økt aksept for omstillingen i samfunnet.

Også klimatiltak kan ha menneskerettslige konsekvenser, og må derfor ta særskilt hensyn til urfolk og sårbare gruppers rettigheter. All klimatilpasning må vurdere menneskerettslige konsekvenser.

Det er å forvente at aksepten for klimapolitikk og omstilling vil øke hvis myndighetene både anerkjenner de menneskerettslige utfordringene og dilemmaene knyttet til klimatiltak og omstilling og gjennomfører omstilling i konsultasjon med berørte parter.

B. Kan en mer målrettet virkemiddelbruk og/eller helhetlige politiske pakker bidra til å fremme aksept for klimapolitikk og mobilisere folk til å endre adferd?

Virkemidlene må utformes og gjennomføres på en måte som enten gjør den ønskede atferd også den billigste for den enkelte, eller at den er obligatorisk, slik at "alle" deltar og bidrar.

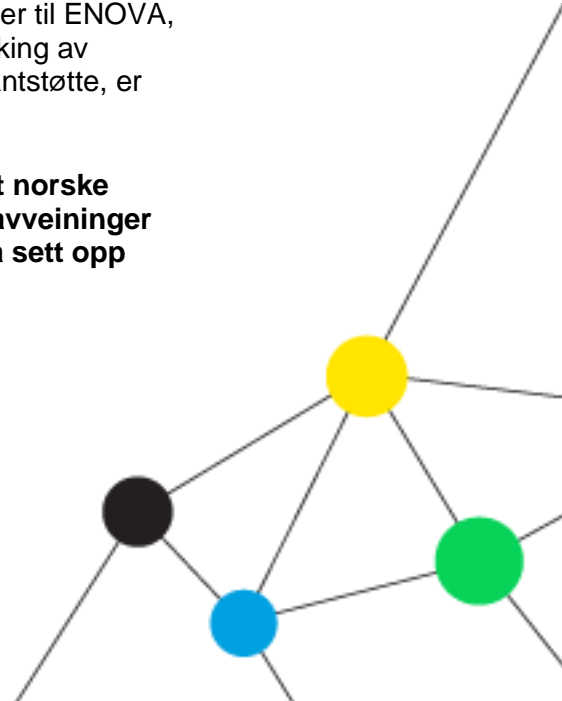
Svakere grupper må støttes økonomisk for å kompensere for økte kostnader/avgifter. Omskolering/etterutdanning må tilbys til de som mister arbeidet i fossilrelaterte næringer. Tiltak og virkemidler må forklares og begrunnes godt og informeres om.

6. ENERGI

A. Hvordan kan vi legge til rette for å utløse potensialet for energieffektivisering, både i næringer og i husholdninger?

Energieffektivisering må bli mer lønnsomt, støtte til finansiering og gjennomføring. Gjennom regulering sikre at større boliger, biler, hytter og komfortøkning ikke øker forbruket. Markedsføring, større bevilgninger til ENOVA, høye energipriser (ved avgifter) og gunstige støtteordninger og styrking av inntektsgrunnlaget for lavinntektsgrupper ved skatteendringer/kontantstøtte, er viktige faktorer for å utløse potensialet for energieffektivisering.

G. Hvilken rolle bør bioenergi, både fast og flytende, spille i det norske energisystemet – både egenprodusert og importert, og hvilke avveininger er det viktig at vi gjør når det gjelder bruken av bioenergi, også sett opp mot annen bruk av biomasse?

Produksjon og bruk av bioenergi kan gi mer CO₂ i atmosfæren enn ved olje og gass. Dette pga lavere energiutnyttelse, lang nedbetalingstid ved flatehogst av skog og store (ofte ikke kvantifiserte) karbontap fra jord. Produksjon og bruk av råstoff til biodrivstoff vil ofte komme i konflikt med matsikkerhet og/eller drive avskoging. I tillegg må en ta med tap av natur.

Bioenergi basert på biprodukter og avfall kan imidlertid være mer gunstig, f.eks. biodiesel fra brukt matolje, biogass fra organisk avfall og gjødsel. Forbrenning av biomasse vil også føre til luftforurensning og sotpartikler som driver oppvarming av atmosfæren.

Bruk av biomasse som byggemateriale til erstatning av utslippsintensive råstoffer som stål og betong vil oftest ha en reell klimagevinst. Også bruk til biokull i industri og til karbonlagring i jord kan være klimagunstige anvendelsesmåter. Det må derfor gjøres grundige beregninger og vurderinger ved beslutninger om storskalaanvendelse av biomasse til bioenergi.

7. TEKNOLOGI

F. Bør det gjøres endringer i dagens utdanningssystem på videregående nivå, i høyere utdanning og i etter- og videreutdanning for å sørge for at vi har den kompetansen vi trenger for å ta i bruk den nye teknologien?

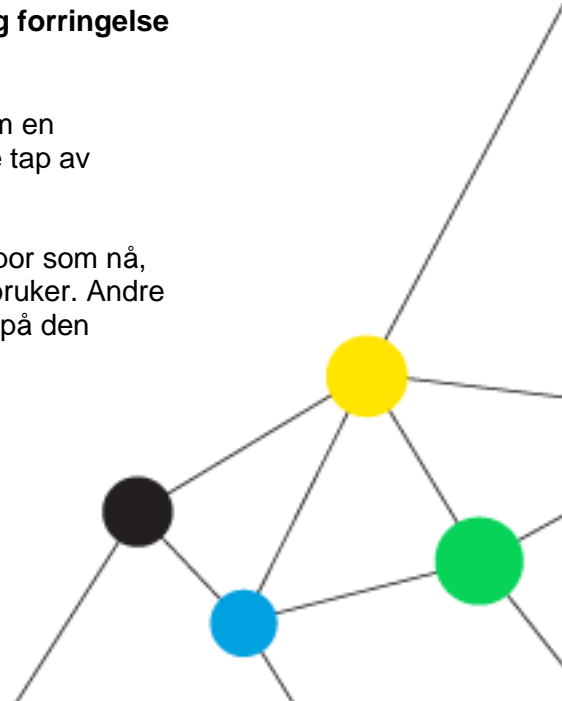
For å bli et lavutslippssamfunn må dagens utredningssystem på disse tre nivåer endres vesentlig. Ikke bare på bruk av "den nye teknologien" men også for å kunne se den i sammenheng med samfunn og natur, og om/hvordan den kan bidra til bærekraftsmålene. natur og i et bærekraftsperspektiv.

9. ØKONOMISK VEKST

A. Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?

Det grønne skiftet har vært på alles munn siden 2015, nærmest som en mirakelmedisin mot både global oppvarming og det store pågående tap av naturverdier.

For noen betyr det en verden der vi kan fortsette i samme (vekst) spor som nå, bare vi gjør det med fornybar energi og resirkulerer materialene vi bruker. Andre mener derimot at det grønne skiftet også må omfatte et kritisk blikk på den økonomiske veksten.

Regjeringen omtaler det grønne skiftet som «en omstilling til et samfunn hvor vekst og utvikling skjer innenfor naturens tålegrenser». Det er faktisk ganske ambisiøst siden naturens tålegrenser allerede er, eller i ferd med å bli overskredet, i verden, i Europa og også Norge. Regjeringens politikk tyder imidlertid på at den anser naturens tålegrenser anses som relativt fleksible. Et synspunkt som synes å deles av betydelige grupper av befolkningen og næringslivet.

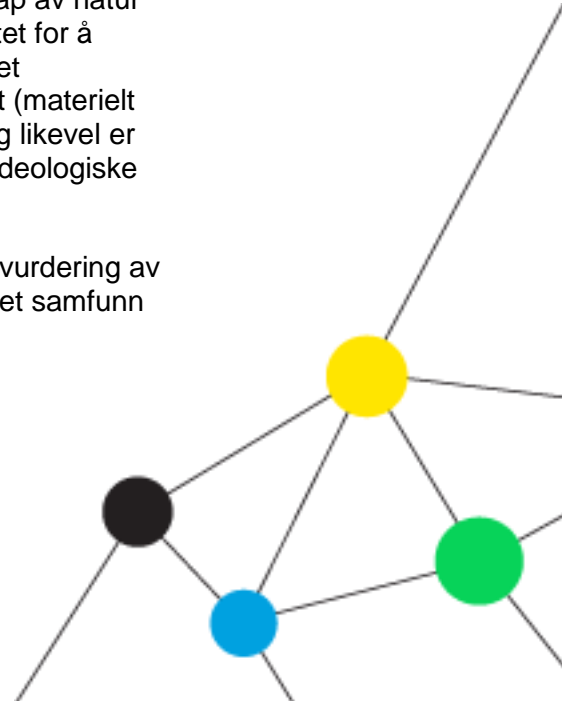
Det Europeiske miljøbyrå (EEA) konkluderer i en publikasjon «Growth without economic growth» av jan 2021 at økningen av produksjon, forbruk og ressursbruk drevet av *økonomisk vekst* har hatt en ødeleggende effekt på natur og menneskelig helse. Teknologiske forbedringer og effektivisering (energi og resirkulering) har ført, og fører til en gevinst, men denne gevinsten spises mer eller mindre opp av økt produksjon og forbruk drevet av økonomisk vekst.

Disse konklusjonene vil neppe skape en stor debatt, men neste konklusjon vil være mer kontroversiell; å koble veksten i ressursbruk og utslipp helt løs fra den økonomiske veksten ansees ikke som mulig, ikke globalt og ikke varig. I noen rike land har ressursbruk og tap av natur økt mindre enn veksten i BNP og forurensning og klimagassutslipp har gått ned. Bedre teknologi har spilt og vil spille en betydelig rolle, men minst like viktig er at industri, bruk av naturressurser og utslipp har flyttet ut og blitt erstattet av tjenesteytende virksomhet mens ressurs- og karbonintensive produkter importeres.

Overgang til sirkulærøkonomien vil være et viktig og nødvendig bidrag til et mer bærekraftig samfunn. Økonomisk vekst med lite eller ingen økning i ressursbruk og miljøvirkninger ville imidlertid kreve at opp mot 100 prosent av materialene resirkuleres. Dette anses som umulig i I EEA-rapporten. For eksempel resirkuleres bare 12 prosent av råmaterialene for EU som helhet (i 2019), dette til tross for at EU ligger i verdenstoppen med omfattende systemer og ambisiøse mål. I Norge resirkuleres bare 3 prosent.

Siden en global løskobling av økonomisk vekst og ressursbruk og tap av natur ikke er gjennomførbar mener EEA-rapporten at det trenges kreativitet for å komme videre; hvordan kan samfunnet utvikle seg og vokse i kvalitet (meningsfylt liv, kreativitet, solidaritet og empati) heller enn kvantitet (materielt forbruk); hvordan skape livsstil og samfunn som forbruker mindre og likevel er attraktive for alle og ikke bare personer med miljø-, spirituelle eller ideologiske interesser.

Klimautvalget 2050 rapporten bør klargjøre dette tema inkludert en vurdering av mulighetene og begrensninger ved sirkulærøkonomien og hvordan et samfunn uten økonomisk vekst kunne organiseres.

B. Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?

Da må produksjon og forbruk dreies fra naturressursintensive goder/produkter til tjenester/goder/produkter som krever små naturressurser, inkludert energi og som sikrer velferden som f.eks. helse, omsorg og utdanning.

E. Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Produksjon, kjøpekraft og energi- og ressursintensiv forbruk i Norge har økt i mange årtier og det er en forventning i samfunnet at dette vil fortsette. Effekten av tiltak for kutt av klimagassutslipp har i vesentlig omfang blitt spist opp av denne utviklingen. Omfattende erstatning av fossil med fornybar energi vil kutte utslipp av klimagasser. Om dette er nok til å nå klimamålene vil avhenge av hvor hurtig fossil energi fases ut og hvor mye vi greier å kutte ikke energirelaterte utslipp, f.eks. i jordbruk, arealbruk og prosessindustri.

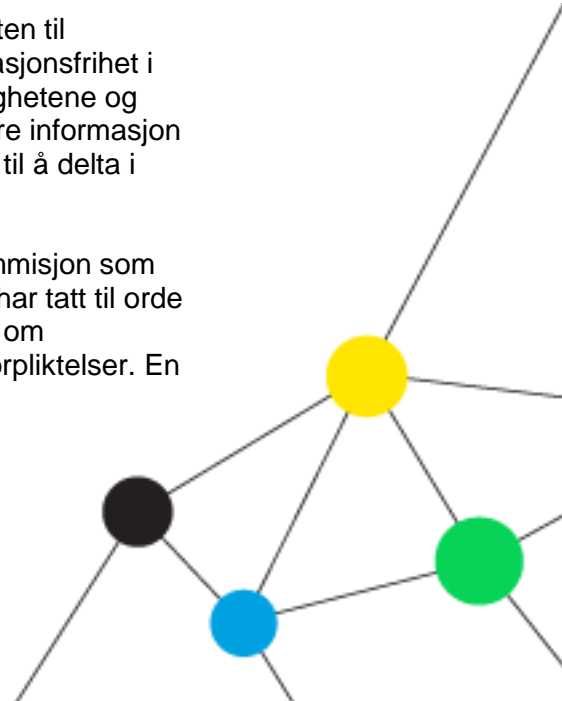
Innfasing av fornybar energi vil imidlertid utgjøre et økende press på naturmangfold og økosystemer, avhengig av omfang og type. Tendensen til økt energibruk vil gjøre det vanskeligere å nå klimamålene uten forringelse av naturen.

10 BESLUTNINGSSYSTEM

E) Vi bør styrke befolkningens mulighet til å følge opp myndighetenes klimastrategier. Ville etableringen av et klimaråd fungere i norsk kontekst?

Vi vil understreke behovet for å respektere, beskytte og oppfylle retten til informasjon, deltakelse og erstatning, samt ytringsfrihet og organisasjonsfrihet i all klimapolitikk, ref. Norges forpliktelser i henhold til menneskerettighetene og FNs bærekraftsmål 16. I omstillingsarbeidet vil det være viktig å sikre informasjon om tiltakene og mulighet for befolkningen og særlig utsatte grupper til å delta i utformingen, oppfølgingen og evalueringen av tiltakene.

ForUM støtter etableringen av et uavhengig klimaråd eller klimakommisjon som kan føre kontroll med om myndighetenes klimamål etterlevs. NIM har tatt til orde for at en uavhengig klimakommisjon får lovfestet mandat til å gi råd om utslippskutt og overvåke etterlevelsen av menneskerettslige klimaforpliktelser. En

klimakommisjon kan bidra til å tvinge fram vanskelige valg når det er uenighet om hvilke virkemidler og tiltak som skal iverksettes, og dermed redusere faren for at politikere skyver utslippskutt foran seg. En klimakommisjon kan gi kredibilitet og faglig støtte til vanskelige beslutninger myndighetene må ta for å respektere sin menneskerettslige forpliktelse til å avverge farlige klimaendringer. Det vil også sikre uavhengig kontroll av om staten gjør nok for å beskytte mot klimaendringene og motvirke skjevfordelte kuttbyrder på de minste blant oss, og de generasjoner som kommer etter oss.

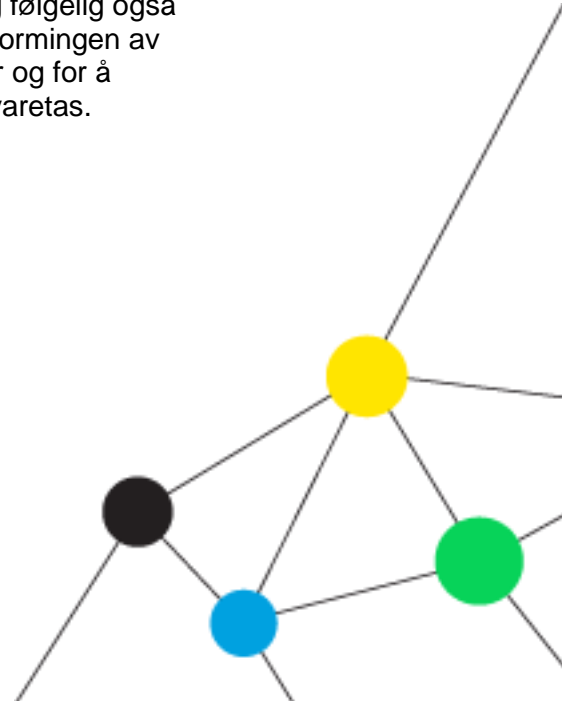
11 ANNET

A. Er det overordnede temaer eller problemstillinger som ikke er dekket av våre foreløpige vurderinger

Som nevnt under spørsmål 2A savner ForUM et menneskerettslig perspektiv i Klimautvalgets rapport. Vi anbefaler at Klimautvalget legger til Norges Institusjon for Menneskerettigheters (NIM) [rapport "Klima og menneskerettigheter" \(2020\)](https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2020/10/Klima_og_menneskerettigheter.pdf) https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2020/10/Klima_og_menneskerettigheter.pdf som en del av sakgrunnet for utvalgets arbeid.

ForUM konstaterer at klimaendringene allerede krenker mange menneskers grunnleggende rettigheter, og fremover truer selve muligheten til å ivareta menneskerettighetene. Det handler om retten til vann, mat, bolig, helse, arbeid, utvikling, et sunt miljø, kultur, selvbestemmelse, og i siste instans til å være fri for diskriminering og grusom, umenneskelig og nedverdiggende behandling, samt retten til liv. Klimautvalget bør derfor inkludere et rettighetsbasert perspektiv i sine vurderinger. Klimaendringene berører befolkningen ulikt og forsterker ulike maktforhold basert på økonomi, sosial gruppe og kjønn, og de øker sårbarheten til utsatte grupper som flyktninger, funksjonshemmede og urfolk.

Det menneskerettslige perspektivet må være en del av analysen og følgelig også en vesentlig faktor når klimapolitikken utformes frem mot 2050. I utformingen av klimapolitikken – både for å avverge en oppvarming over 1,5 grader og for å tilpasse samfunnet til klimaendringer – må menneskerettighetene ivaretas.

Forum for
utvikling og miljø

